

І. Б. Чепков,

доктор технічних наук, професор, начальник Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України, полковник,

І. В. Борохвостов,

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник науково-дослідного управління воєнно-технічної політики Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України, полковник,

В. К. Борохвостов,

кандидат технічних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідного управління воєнно-технічної політики Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України,

А. О. Русевич,

капітан, ад'юнкт науково-організаційного відділу Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України

Проблеми технічного оснащення Збройних Сил України та шляхи їх розв'язання в сучасних умовах

У статті проведений аналіз, запропонована класифікація, структура, зміст і визначені можливі напрями та шляхи розв'язання проблем забезпечення Збройних Сил України озброєнням та військовою технікою.

© І. Б. Чепков, І. В. Борохвостов, В. К. Борохвостов, А. О. Русевич, 2014

Під час оборонного планування, яке здійснюється відповідно до Закону України [1], вирішуються питання забезпечення необхідного рівня обороноздатності держави шляхом обґрунтування перспектив розвитку Збройних Сил України (ЗСУ) та інших військових формувань з урахуванням характеру реальних і потенційних загроз у воєнній сфері та економічних можливостей держави. При цьому зазначаються конкретні заходи, виконавці й терміни їх реалізації, від якості визначення та ступеня досягнення яких залежить обрис ЗСУ, зокрема їхні чисельність, структура, склад, технічне оснащення, принципи та порядок застосування, всебічного матеріально-технічного забезпечення тощо. Водночас часто проблеми технічного оснащення, які, на нашу думку, є одними з визначальних під час формування моделі системи озброєння ЗСУ, розглядаються без належного обґрунтування та визначення шляхів їх розв'язання.

Вирішення питання технічного оснащення ЗСУ полягає в тому, щоб на підставі аналізу багатьох факторів визначити номенклатуру (види, типи та марки) зразків озброєння та військової техніки (ОВТ), які необхідно мати на озброєнні ЗСУ, їх бойові й технічні характеристики, потрібну кількість та оптимальне співвідношення видів і родів військ ЗСУ, можливі джерела їх надходження та фінансування тощо.

Для визначення потреби ЗСУ в ОВТ мають бути визначені структура, чисельність і склад ЗСУ, які залежать від:

- воєнно-політичної обстановки у світі та прогнозу її розвитку на визначену перспективу;
- воєнно-політичної обстановки навколо України та стану збройних сил у країнах, котрі оточують Україну;
- імовірності виникнення воєнних конфліктів, у які може бути втягнута Україна, їх можлива інтенсивність;
- завдань ЗСУ щодо запобігання або ліквідації можливих посягань на її державний суверенітет;
- світових тенденцій розвитку збройної боротьби та зразків ОВТ, які в них застосовуватимуться;
- сучасного стану зразків ОВТ ЗСУ тощо.

Перші чотири з наведених складових досить докладно розглянуті в багатьох науково-дослідних роботах з питань військової політики України. Вони були використані під час обґрунтування напрямів розвитку ОВТ і реформування ЗСУ загалом та знайшли відображення у відповідних документах оборонного планування в галузі ОВТ, які були введені в дію останніми роками, а саме:

- Державній цільовій оборонній програмі розвитку ОВТ ЗСУ на 2012–2017 роки (затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 46-2 від 1 лютого 2012 р.; Концепція програми схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1256-рє від 23 лютого 2009 р.);
- Законі України № 462-IV «Про Загальнодержавну програму створення та закупівлі військово-транспортного літака АН-70 за державним оборонним замовленням» від 5 лютого 2004 р.;

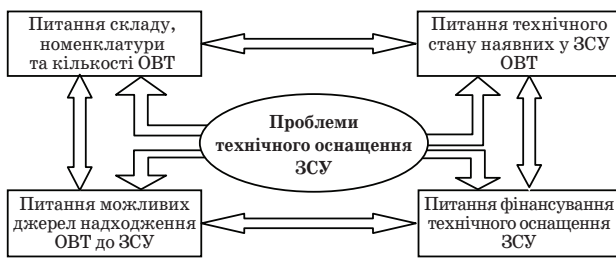

Рис. 1. Структура проблеми технічного оснащення ЗСУ

- Державній цільовій оборонній програмі будівництва кораблів класу «корвет» за проектом «58250» (затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 1150 від 9 листопада 2011 р.; Концепція програми схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 176-р від 2 березня 2011 р.);

- Державній цільовій оборонній програмі створення для потреб ЗСУ виробу «Сапсан» (затверджена постановою Кабінету Міністрів України № 1143-07 від 9 листопада 2011 р.; Концепція програми схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 392-рт від 10 липня 2006 р. зі змінами згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України № 989-рт від 14 листопада 2007 р.);

- Державній комплексній програмі реформування і розвитку ЗСУ на період до 2017 р. (затверджена указом Президента України 2 вересня 2013 р.).

Складнішим є питання технічного оснащення ЗСУ, яке необхідно мати з погляду можливих перспектив його використання у збройних конфліктах близького та більш віддаленого майбутнього. Кількісні показники зразків ОВТ за їх основними номенклатурами залежать від структури ЗСУ. Що ж стосується якісних показників, то їх слід розглядати залежно від способів та умов ведення бойових дій і тенденцій розвитку аналогічних зразків у збройних силах інших країн світу.

Виходячи з реалій сьогодення та сучасного стану ЗСУ, її оборонно-промислового комплексу (ОПК), можливостей держави щодо фінансування потреб ЗСУ, основні проблеми технічного оснащення ЗСУ можна об'єднати в чотири взаємопов'язані групи (рис. 1):

- 1) визначення складу, номенклатури та кількості ОВТ, потрібних для оснащення ЗСУ;
- 2) технічний стан наявних у ЗСУ зразків ОВТ;
- 3) визначення можливих джерел надходження ОВТ;
- 4) можливості держави щодо фінансування технічного оснащення ЗСУ.

До першої групи проблем можна віднести такі (рис. 2):

- питання щодо повної та реальної визначеності змісту загроз національній безпеці України у воєнній сфері;
- питання невизначеності у зв'язку із цим оптимальної чисельності, складу та структури ЗСУ;
- питання невизначеності у зв'язку із цим номенклатури й кількості зразків ОВТ, потрібних для оснащення ЗСУ.

До другої групи проблем належать такі (рис. 3):

- питання підтримання наявних зразків ОВТ ЗСУ у боєдатному стані;
- питання поточного та капітального ремонту наявних у ЗСУ зразків ОВТ;
- питання модернізації наявних зразків ОВТ ЗСУ;
- питання забезпечення ОВТ ЗСУ боєприпасами тощо.

До третьої групи проблем належать (рис. 4):

- питання аналізу можливих джерел надходження ОВТ до ЗСУ;
- питання можливостей наукового потенціалу та ОПК України щодо створення, серійного виробництва та модернізації зразків ОВТ для оснащення ЗСУ та інших устанавлених законами України військових формувань;
- питання доцільності (рентабельності) виробництва всієї номенклатури ОВТ, потрібних для оснащення ЗСУ, на підприємствах національного ОПК;

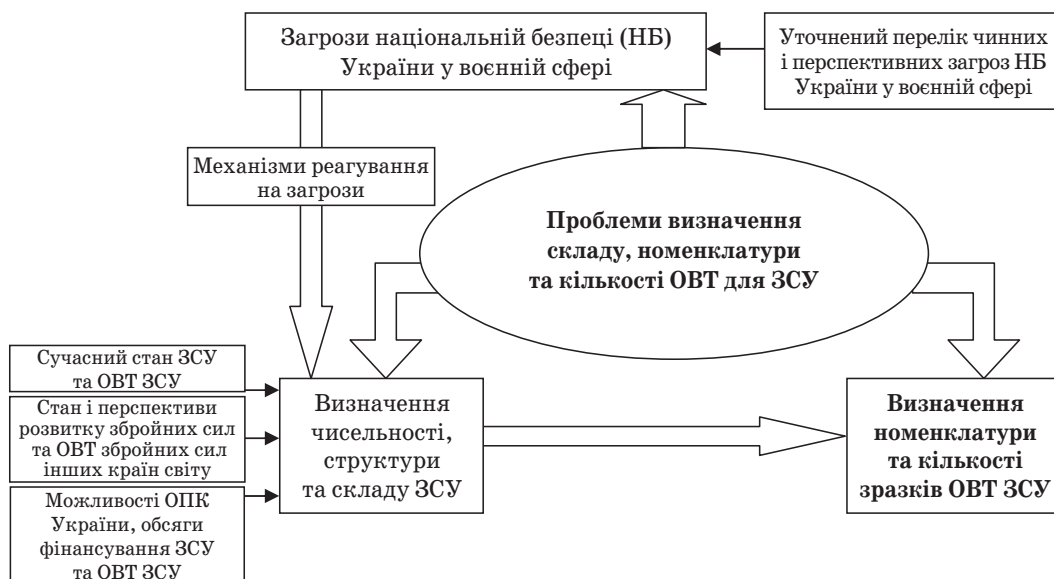

Рис. 2. Структура проблем, пов'язаних із визначенням складу, номенклатури та кількості ОВТ ЗСУ

Рис. 3. Структура проблем, пов'язаних із технічним станом ОВТ і боєприпасів ЗСУ

- питання організації спільного з іншими країнами світу розроблення, серійного виробництва, ремонту та модернізації ОВТ для національних збройних сил, а також для продажу третім країнам у рамках міжнародного військово-технічного співробітництва (ВТС);
  - питання номенклатури та кількості ОВТ, які доцільно придбати (або взяти в лізинг) в інших країнах світу.
- До четвертої групи проблем можна віднести (рис. 5):
- питання розміру державного бюджету України;
  - питання частки й розміру бюджету Міністерства оборони України (МОУ) в державному бюджеті України;
  - питання розміру бюджету МОУ, який виділяється на наукові дослідження в оборонній сфері, а також на утримання, відновлення та придбання ОВТ.
- Одним з принципових шляхів підтримання воєнної безпеки України й технічного оснащення ЗСУ є викорис-

тання унікального інноваційного потенціалу ОПК України, носіями якого є науковці – фахівці багатьох науково-дослідних інститутів (НДІ) та конструкторських бюро. Наявність усесвітньо відомих вітчизняних наукових шкіл в ОПК є унікальним інтелектуальним ресурсом, який держава має ефективно задіяти у своєму економічному розвитку.

Поєднання наукового потенціалу з можливостями ОПК, вибір науково обґрунтованих пріоритетів технологічного розвитку ОПК, концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку – основні принципи реформування ОПК України з метою перетворення його на високотехнологічний наукомісткий сектор економіки, здатний забезпечувати потреби ЗСУ в сучасних зразках ОВТ.

Слід зазначити, що впродовж кількох останніх років в Україні дещо активізувалася робота зі зміцнення

Рис. 4. Структура проблем стосовно можливих джерел надходження ОВТ та боєприпасів до ЗСУ

Рис. 5. Структура проблем, пов'язаних з можливостями держави фінансувати технічне оснащення ЗСУ

національної безпеки та оборони. У нових редакціях Стратегії національної безпеки та Воєнної доктрини України [2, 3] визначені, з-поміж іншого, напрями поліпшення технічного оснащення ЗСУ. Так, у 2012 р. здійснено модернізацію та ремонт низки систем ОВТ, закуплено нові системи озброєнь [4], що дало оборонній промисловості змогу отримати додаткові замовлення та запрацювати ефективніше.

Однак загалом незначне оборонне замовлення з боку держави та малий обсяг зовнішньоекономічних контрактів для оборонної промисловості негативно позначаються на її інноваційному розвитку, прибутковості та інших критичних параметрах. Непрацюючі підприємства оборонної промисловості створюють і посилюють негативні соціально-економічні чинники (безробіття, борги із зарплати, заборгованість перед бюджетами всіх рівнів, деградацію кадрового потенціалу, втрату технологій виробництва тощо) [5–11]. Відбувається старіння науково-виробничої бази. При цьому потенціал оборонної промисловості недостатньо використовується для вирішення загальних завдань економічного розвитку, зокрема імпортозаміщення. Технології та устаткування на підприємствах оборонної промисловості для виробництва навіть простої продукції цивільного призначення використовуються мало або зовсім не використовуються.

Водночас, попри незадовільний стан бюджетного фінансування галузі, завдяки зваженій зовнішньоекономічній діяльності й використанню альтернативних ресурсних джерел підприємствам та установам ОПК України вдалося не лише зберегти, а й практично без державних інвестицій розвинути окремі напрями, критичні для розроблення високотехнологічної продукції. Практично за

рахунок позабюджетних інвестицій були впроваджені сучасні технології проектування та конструювання, створені окремі технологічні цикли світового рівня.

Здійснюються роботи зі збереження наявного і розвитку сучасного науково-технічного й виробничого потенціалів, що є критичним для створення конкурентоспроможної спеціальної техніки. Основними напрямками таких робіт є:

- інформаційні технології;
- активна та пасивна (у тому числі радіотеплова) техніка міліметрового діапазону хвиль;
- оптико-електронні системи видимого, ближнього і далекого інфрачервоного діапазонів;
- радіолокаційні системи різних частотних діапазонів;
- ракетні технології;
- авіаційні технології тощо.

Більшість передових підприємств ОПК, котрі реалізують зазначені напрями, вже інвестують власні кошти у прикладну науку й нові розробки в межах програм диверсифікації власної діяльності. Прикладами є ВАТ «Мотор-Січ», ЗМКБ «Прогрес», ЦКБ «Арсенал», ДККБ «Луч», НДІ «Квант-радіолокація» та ін. За нових умов фактично заново створюються науково-технічні й технологічні потужності, іноді світового рівня.

Виходячи з економічних реалій України, потрібно зважено підходити до розвитку замкнених у межах однієї країни циклів розробки й виробництва наукомістких зразків ОВТ. Слід концентрувати ресурси на науково обґрунтованих напрямках зростання технологічної сфери, яка може забезпечити суттєве підвищення рівня наукомісткої вітчизняної оборонної продукції. Звичайно, необхідною є розумно обмежена кількість пріоритетів технологічного розвитку зазначеної сфери.

Пріоритетними з погляду державного фінансування в умовах обмежених ресурсів вважаються роботи в науково-технічній і науково-технологічній сферах, котрі є критичними для розвитку кількох видів озброєнь, які держава змушена розвивати, використовуючи власні ресурси, керуючись вимогами національної безпеки та оборони. При цьому державні кошти доцільно витратити тільки на технології, які не можуть розвиватися за рахунок залучення приватних інвестицій, зокрема іноземних.

Як приклад можна навести деякі **передові галузі промисловості, які можуть стати двигуном наукового й інвестиційного розвитку України, в тому числі з продукції оборонного призначення.**

Зокрема, нині підприємства, підпорядковані Державному космічному агентству України (ДКАУ), виробляють лише 2% продукції оборонного призначення від загального обсягу продукції підприємств, котрі перебувають у його управлінні. При цьому ракетно-космічна промисловість України виробляє ефективні супутники різного призначення, ракети-носії різних модифікацій, які можуть доправляти на навколорізні орбіти вантажі наукового й господарського призначення. Підприємства

ракетно-космічної промисловості беруть участь у реалізації низки перспективних міжнародних проектів спільно з Російською Федерацією, США, Бразилією, країнами ЄС та ін.

У ракетно-космічній промисловості зосереджено значний інноваційний потенціал, який доцільно використати для розвитку економіки знань у різних формах: передачі технологій в інші галузі української промисловості, створення нових підприємств із виробництва високотехнологічної інноваційної продукції, освоєння виробництва нових високотехнологічних товарів для розв'язання проблем імпортозаміщення.

Авіаційна промисловість також виробляє значний обсяг продукції подвійного використання. Крім розроблення й виробництва військово-транспортних літаків, у тому числі Ан-70, вона розробляє та виготовляє широкий спектр літаків цивільного призначення. Україна належить до небагатьох країн світу, котрі володіють повним циклом створення авіаційної техніки, і посідає провідне місце на світовому ринку в секторі військово-транспортної, транспортної та регіональної пасажирської авіації.

Суднобудівна промисловість має можливості розробляти, виготовляти й ремонтувати не лише військові кораблі, а й судна цивільного призначення. Нині в Україні діють дев'ять великих суднобудівних заводів. Переважно це – сучасні високотехнологічні потужні комплекси, спроможні виконати замовлення з будівництва конкурентоспроможних на світовому ринку суден і кораблів як цивільного, так і військового призначення. Суднобудівні підприємства будували і спроможні будувати всі типи надводних кораблів, спеціальних кораблів, допоміжних суден і базових плавучих засобів, виготовляти значну частину суднового обладнання.

У складі оборонної промисловості перебувають також підприємства таких високотехнологічних галузей, як **електронна, радіотехнічна, приладобудівна, інформаційна, телекомунікаційна, електротехнічна** та ін. Ці підприємства можна спрямувати на виробництво широкої номенклатури товарів промислового, транспортного, медичного, телекомунікаційного та побутового призначення.

Підприємства з виробництва звичайних озброєнь зі світовим досвідом мають можливості зробити позитивний внесок у розвиток транспортного машинобудування, виробництво інженерних машин і механізмів, будівельної та вантажно-розвантажувальної техніки, сільсько-господарської техніки, інструментів, побутових приладів тощо.

Сучасні завдання соціально-економічного розвитку вимагають пошуку економічних механізмів, які оптимізували б витрати на національну безпеку та оборону, забезпечили розвиток високотехнологічної промисловості. У цьому контексті одним з важливих питань є ефективне використання можливостей української оборонної промисловості і для технічного оснащення ЗСУ та інших військових формувань, і для економічного розвитку держави. У процесі реструктуризації та розвитку оборонної промисловості мають бути визначені способи її інтеграції з іншими високотехнологічними галузями промисловості для економічного розвитку України.

Водночас необхідно зазначити, що оборонна промисловість України та її науково-дослідні установи, організації та підрозділи вже зараз, виходячи з власних можливостей та потреб ЗСУ, роблять свій внесок у розроблення нових і модернізацію наявних зразків ОВТ. У таблиці 1 наведені основні дані про роботи в цій сфері, визначені на підставі Білих книг МОУ [4].

Таблиця 1

Випробування та перспективні проекти зразків ОВТ для ЗСУ, здійснювані протягом 2007–2012 рр.

Рік	Розроблення ОВТ для:			
	Сухопутних військ	Повітряних Сил	ВМС	Спеціальних військ
2007	<ul style="list-style-type: none"> • бойова машини піхоти БМП-1 з новим модулем «Штурм»; • проект модернізації БТР-70; • проект модернізації БРДМ-2; • розробка танка Т-84; • багатофункціональний ракетний комплекс; • високоточний артилерійський боеприпас; • переносний протитанковий ракетний комплекс; • комплекс динамічного захисту для бронетехніки; • 120-міліметрова високоточна керована міна; • проект модернізації системи залпового вогню БМ-21 «Град» 	<ul style="list-style-type: none"> • військово-транспортний літак Ан-70; • ракета класу «повітря-повітря»; • керована авіаційна бомба; • автоматизована система управління Повітряних Сил 	<ul style="list-style-type: none"> • бойовий корабель класу «корвет» 	–

Продовження таблиці 1

Рік	Розроблення ОБТ для:			
	Сухопутних військ	Повітряних Сил	ВМС	Спеціальних військ
2008	<ul style="list-style-type: none"> • модернізований танк Т-84 БМ «Оплот»; • бронетранспортер БТР-4; • високоточний артилерійський боєприпас; • високоточна керована міна; • автоматизований звукотепловий комплекс розвідки; • переносний протитанковий комплекс; • багатофункціональний ракетний комплекс 	<ul style="list-style-type: none"> • військово-транспортний літак Ан-70; • ракета класу «повітря-повітря»; • керована авіаційна бомба; • комплекс засобів автоматизації для оснащення Повітряних Сил 	<ul style="list-style-type: none"> • бойовий корабель класу «корвет»; 	<ul style="list-style-type: none"> • комплекси радіоелектронної боротьби; • топогеодезичні та навігаційні засоби; • засоби зв'язку: <ul style="list-style-type: none"> – базова цифрова радіостанція; – базова цифрова радіорелейна станція
2009	<ul style="list-style-type: none"> • багатофункціональний ракетний комплекс; • бронетранспортер БТР-4; • автомобіль підвищеної прохідності КрАЗ-5233; • мінометний комплекс із високоточною керованою міною; • комплекс машин управління вогнем артилерійських підрозділів; • автоматизований звуковий комплекс артилерійської розвідки; • високоточний артилерійський боєприпас; • переносний протитанковий комплекс 	<ul style="list-style-type: none"> • військово-транспортний літак Ан-70; • ракета класу «повітря-повітря»; • керована авіаційна бомба; • безпілотний літак-розвідник; • комплекс засобів автоматизації для оснащення Повітряних Сил 	<ul style="list-style-type: none"> • бойовий корабель класу «корвет» 	<ul style="list-style-type: none"> • комплекси радіоелектронної боротьби; • засоби зв'язку та АСУ; • топогеодезичний комплекс
2010	<ul style="list-style-type: none"> • бронетранспортер БТР-4; • мінометний комплекс із високоточною керованою міною; • комплекс машин управління вогнем артилерійських підрозділів; • 152-міліметровий осколково-фугасний постріл зі снарядом з напівактивною лазерною голівкою наведення; • інженерні боєприпаси дистанційного мінування; • автоматизований звуковий комплекс розвідки 	<ul style="list-style-type: none"> • військово-транспортний літак Ан-70; • авіаційна ракета класу «повітря-повітря»; • комплекс засобів автоматизації для оснащення Повітряних Сил; • зенітний ракетний комплекс 9К33МЗ «Оса-АКМ» 	<ul style="list-style-type: none"> • бойовий корабель класу «корвет»; • комплекс навігації та кораблеводіння 	<ul style="list-style-type: none"> • оптико-електронний комплекс захисту об'єктів від високоточної зброї; • техніка спеціального зв'язку; • базова цифрова радіорелейна станція; • автоматизована система управління повсякденною діяльністю військ; • командно-штабна машина
2011	<ul style="list-style-type: none"> • бронетранспортер БТР-4; • мінометний комплекс із високоточною керованою міною; • комплекс машин управління вогнем артилерійських підрозділів; • багатофункціональний ракетний комплекс; • 152-міліметровий постріл зі снарядом з напівактивною лазерною голівкою наведення; • інженерні боєприпаси дистанційного мінування; • автоматизований звуковий комплекс розвідки 	<ul style="list-style-type: none"> • військово-транспортний літак Ан-70; • комплекс засобів автоматизації для оснащення Повітряних Сил; • вертоліт Мі-24; • авіаційна ракета класу «повітря-повітря»; • зенітний ракетний комплекс 9К33МЗ «Оса-АКМ» 	<ul style="list-style-type: none"> • корабель класу «корвет»; • комплекс навігації та кораблеводіння; • оптико-електронна система керування стрільбою корабельної артилерії «Спис» 	<ul style="list-style-type: none"> • оптико-електронний комплекс захисту об'єктів від високоточної зброї; • базова цифрова радіорелейна станція; • автоматизована система управління повсякденною діяльністю військ; • командно-штабна машина
2012	<ul style="list-style-type: none"> • комплекс машин управління вогнем артилерійських підрозділів; • багатофункціональний ракетний комплекс; 	<ul style="list-style-type: none"> • військово-транспортний літак Ан-70; • комплекс засобів автоматизації для оснащення Повітряних Сил; 	<ul style="list-style-type: none"> • корабель класу «корвет»; • малий броньований артилерійський катер «Гюрза-М»; 	<ul style="list-style-type: none"> • автоматизований комплекс радіоперешкод радіозв'язку;

Продовження таблиці 1

Рік	Розроблення ОВТ для:			
	Сухопутних військ	Повітряних Сил	ВМС	Спеціальних військ
	<ul style="list-style-type: none"> • мінометний комплекс із високоточною керованою міною; • автоматизований звуковий комплекс розвідки; • інженерні боєприпаси дистанційного мінування 	<ul style="list-style-type: none"> • бойовий вертоліт Мі-24 (за другим варіантом модернізації); • авіаційна ракета класу «повітря-повітря»; • навчально-тренувальний літак Л-39 (за другим варіантом модернізації) 	<ul style="list-style-type: none"> • оптико-електронна система керування стрільбою корабельної артилерії «Спис» 	<ul style="list-style-type: none"> • оптико-електронний комплекс захисту об'єктів від високоточної зброї; • базова цифрова радіорелейна станція; • командно-штабна машина

Аналіз даних *таблиці 1* свідчить про наявність в Україні досить потужного наукового потенціалу у сфері розроблення нових та модернізованих зразків ОВТ. Деякі з наведених наукових розробок утілені в життя, а розроблені за їх результатами зразки ОВТ прийняті на озброєння ЗСУ. Ці зразки мали би піти в серійне виробництво та масово надходити до ЗСУ, однак на це в багатьох випадках не вистачає коштів. Тому іноді наукові розробки залишаються лише розробками, або їх утілення здійснюється з великим запізненням, коли їхні характеристики вже суттєво застарівають. Водночас велика номенклатура потрібних для оснащення ЗСУ зразків ОВТ залишилася поза увагою українських науковців і промисловців. Основною причиною цього є відсутність в Україні досвіду, наукової та промислової бази для створення й серійного виробництва складних зразків ОВТ, а також економічна недоцільність розгортання робіт зі створення таких зразків ОВТ у зв'язку з досить невеликою потребою в них ЗСУ після завершення їх реформування. За цих умов організація замкнених циклів створення та виробництва визначеної номенклатури складних і коштовних зразків ОВТ стає нерентабельною.

Для формування державної політики з реалізації наукового й виробничого потенціалів оборонної промисловості як однієї з високотехнологічних галузей у контексті подальшого розвитку економіки знань України необхідно [5–11]:

- розробити, уточнити або скоригувати стратегії розвитку провідних галузей оборонної промисловості до 2025 р., зокрема ракетно-космічної, авіаційної, суднобудівної та радіоелектронної, з орієнтацією на інноваційний розвиток економіки загалом;
- забезпечити вдосконалення нормативно-правової бази з питань політичної, економічної та фінансової підтримки експорту товарів військового та цивільного призначення, а також із питань захисту інтересів вітчизняних виробників на світових ринках;
- забезпечити вдосконалення нормативно-правової бази залучення приватного капіталу в ОПК;

- сформувати дієві механізми захисту інтелектуальної власності стосовно продукції, яка виробляється за державні кошти;

- урахувати при реструктуризації та реформуванні підприємств ОПК можливості диверсифікації їхньої діяльності в напрямі виробництва високотехнологічних товарів цивільного призначення, зокрема імпортозаміщення у сферах виробництва приладів та устаткування для медицини, освіти й науки, побутової техніки;

- забезпечити інформаційне супроводження реалізації важливих для економіки держави стратегічних інноваційних проектів;

- сприяти розвитку міжнародного воєнно-економічного співробітництва для реалізації спільних проектів з виробництва озброєння, військової та спеціальної техніки, широко використовувати офсетні механізми при імпорті продукції іноземного виробництва.

Отже, ефективне використання розробок в оборонній сфері, необхідних для технічного оснащення ЗСУ в рамках оборонного планування та забезпечення інноваційного розвитку всіх галузей промисловості України, яке базується на наукових розробках, можливе лише за умови цілеспрямованої державної підтримки й запровадження механізмів стимулювання, серед яких – достатній державний бюджет, надання пільгових кредитів, податкове стимулювання, митні пільги, захист ринку збуту від зарубіжних конкурентів тощо.

Серед необхідних умов для ефективного промислового використання розробок учених в оборонній сфері є також забезпечення підготовки кваліфікованих кадрів, залучення потенційних інвесторів, розширення можливостей кооперації та створення відповідних мереж, поліпшення патентного захисту, підвищення рівня інноваційної культури тощо.

Наведені та класифіковані в цій статті основні проблеми технічного оснащення ЗСУ та шляхи їх розв'язання доцільно враховувати під час оборонного планування розвитку ОВТ ЗСУ.

Перелік літератури

1. Україна. Закони. Про організацію оборонного планування: Закон України № 2198-IV від 18 листопада 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-zasadi-vnutrishnoyi>.
2. Стратегія національної безпеки України: затверджена Указом Президента України № 105/2007 від 12 лютого 2007 р. (у редакції Указу Президента України № 389/2012 від 8 червня 2012 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-rishennja-radi-nacionalnoyi-bezpeki>.
3. Военна доктрина України: затверджена Указом Президента України № 648/2004 від 15 червня 2004 р. (у редакції Указу Президента України від 8 черв. 2012 р. № 390/2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://president.gov.ua/ru/documents/14824.html>.
4. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД. – 2013. – 576 с.
5. Біла книга 2006: Оборонна політика України // Військо України. – 2007. – № 4 (82). – 96 с.
6. Біла книга 2007: Оборонна політика України. – К. : МОУ, 2008. – 120 с.
7. Біла книга 2008: оборонна політика України. – К. : МОУ, 2009. – 100 с.
8. Біла книга 2009: ЗС України. – К. : МОУ, 2010. – 92 с.
9. Біла книга 2010: ЗС України. – К. : МОУ, 2011. – 79 с.
10. Біла книга 2011: ЗС України. – К. : МОУ, 2012. – 84 с.
11. Біла книга 2012: ЗС України. – К. : МОУ, 2013. – 74 с.

Надійшла до редакції 13 травня 2014 р.